

© T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı Kùtùphaneler ve
Yayımlar Genel Mùdùrlùđù

Eser Adı: Hikâye-i Garîbü'l-Âsâr

Mùellifi: Üskùdarlı Sırrî

Hazırlayan: İ. Hakkı Aksoyak

Yayın Yılı: 2017

ISBN: 978-975-17-3974-2

Ana Yayın Numarası: 3543/ Kùltür Eserleri Dizisi-550

Adres: Anafartalar Mahallesi, Cumhuriyet Caddesi,

No: 4, B-Blok, 06030 Ulus/ANKARA

Telefon: 00 90 312 3099001

Faks: 00 90 312 3098998

e-posta: yaphaz@kulturturizm.gov.tr

www.kulturturizm.gov.tr

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr>

ÜSKÜDARLI SIRRÎ
HİKÂYE-İ GARÎBÜ'L-ÂSÂR

Hazırlayan
Prof. Dr. İ. Hakkı AKSOYAK

Ankara
2017

Kısaltmalar

AKM: Atatürk Kùltür Merkezi

Asl. : Agâh Sırrı Levent

C. : Cilt

Çev. : Çeviren

H. : Hicri

hzl.: Hazırlayan

KB: Kùltür Bakanlığı

M.: Miladi

MEB: Milli Eđitim Bakanlığı

Nr. : Numara

TTK: Tùrk Tarih Kurumu

Yay. : Yayınları

ÜSKÜDARLI SIRRÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

Şairin asıl adı İbrahim'dir. Mahlası ise Sırrî'dir. Şair Üsküdarlı Sırrî olarak tanınır. Sırrî'nin doğum tarihi ve doğum yeri bilinmemektedir. Kaynaklarda Sırrî'nin asıl adı Mehmed olan ve Üsküdarlı Reşîd (ö. H.1146/M.1733) olarak bilinen bir akrabasının varlığından söz edilir. Sırrî, Girit defterdarı iken (H.1111/M.1699) vefat etmiştir.

Şair, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Fazıl Ahmed Paşa, Amcazâde Hüseyin Paşa gibi veziriazamlara kasideler sunmuştur. Sırrî, Nef'î'yi kendisine üstad olarak kabul etmiştir. Sırrî'nin kasideleri ile Nef'î'nin kasideleri arasında benzerlikler bulunmaktadır¹.

Salim, Tezkire'sinde Sırrî'nin şakalarından bahseder ve Sırrî'yi Nasreddin Hoca'ya banzetir². Kaynaklarda Sırrî'nin şiirleri ve şairliği övülmüştür. Ali Canip Yöntem, Sırrî'nin meşhur şairlerinden birisi olduğunu ve onun hakkında yapılan övgülerin abartılı olmadığını söyler³.

Sırrî'nin şiirleri, ölümünden sonra da sevilerek okunmuş; hatta bunların bir kısmı bestelenmiştir. Eserleri şu şekilde sıralanabilir⁴:

1. *Dîvân*: Bir nüshası Londra'da (Rieu, CTM,199) bulunan *Dîvân*'ının pek çok yazma nüshası mevcuttur. *Dîvân*'ında 17 kaside, 2 tahmis, 123'ü Türkçe ve 5'i Farsça olmak üzere toplam 128 gazel, 5 Türkçe tarih kıtası, 8 rübaî, 1 mesnevi ve diğer şiirleri bulunmaktadır.

2. *Târih-i Sultân Mustafâ-yı Sâni*: Eserde Sultan II. Mustafa'nın saltatının 1695 ve 1699 yılları arasında geçen olaylar anlatılmıştır. Eser II. Mustafa'ya sunulmuştur.

3. *Şerhu Medhi'n-Nebî*: Ankara Milli Kütüphane'de Sırrî adına kayıtlı 639 beyitlik bir eser yer almaktadır. Eserin Üsküdarlı Sırrî'ye ait olduğu kesin değildir.

4. *Hikâye-i Gâribü'l-Âsâr*: Eser, bu çalışmanın konusu olup aşağıda hakkında ayrıntılı bilgi verilecektir.

¹ Şevkiye Kazan(2013). "Sırrî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*.

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=281> [Erişim tarihi: 07.11.2017]

² Adnan İnce(2005). *Tezkretü's-Şuarâ Sâlim Efendi*. Ankara: AKM Yay.

³ Ahmet Sevgi ve Mustafa Özcan (hızl) (1996). "Şakacı Fakat Talihsiz Bir Şâir". *Ali Cânip Yöntem'in Eski Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri*. İstanbul: Sözleryay. 128.

⁴ Hayatı ve eserleri için bkz. Şevkiye Kazan (2013). "Sırrî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=281> [Erişim Tarihi: 07.11.2017]

HİKÂYE-İ GÂRİBÜ'L-ÂSÂR:

Eseri bilim dünyasına Agâh Sırrı Levend tanıtmıştır. Levend, İbrahim Sırrî adına kayıtlı 475 beyitlik *Hikâye-i Garîbü'l-âsâr* adlı bir eserin varlığından bahsetip eserin bir nüshasının kendi şahsi kütüphanesinde olduğunu bildirmiştir⁵. İsmail Hakkı Aksoyak, eserin üç nüshasını belirleyerek, eser hakkında bilgi vermiştir⁶.

Eserin ilk nüshası Agâh Sırrı Levend'in eserleri arasındadır. Bu nüsha Atatürk Üniversitesi Kütüphanede 211 (Asl. 423) numarada kayıtlıdır. Bu nüshanın özellikleri şöyledir: 231x160mm ölçülerindeki eserde siyah deri, modern cilt mevcuttur. Su yolu filigranlı, aharlı, krem renginde kalın kâğıt kullanılmıştır. Eserin genelinde ıslanma ve yanmadan kaynaklanan lekeler bulunmaktadır. Sayfalarda satır sayısı farklılık gösterir. Eser, 2a'dan başlar. 2a'da Vezir Osman Paşa'nı devlet-i aliyyeye gönderdiği fermanı (kaime) yer almaktadır. 2b-3a'da "Sâniyen vezîr-i a'zâm Ahmed Paşa hazretlerinin devlet-i 'aliyyeye gelen kâimelerinin sûretidür" başlığıyla bir başka ferman bulunmaktadır. Fermanların her ikisi de rika hatla yazılmıştır. 3b-15b'de "Hikayet-i Garibe-i Nazm-kerde-i Tuti-i kand-güftâr-ı Sırrî rahimallahu te'ala rahmeten vasiaten" başlığıyla talik hatla yazılmış manzum hikâye yer almaktadır. Bölümün ferağ kaydında "Temmet fi 27 Muharrem 1147 Süleymân [...] (29 Haziran 1734)" ibaresi okunmaktadır. 16a-20b'de Serasker Ahmed Paşa'nın Tahmasb'la yazışmaları bulunmaktadır. Bu bölümün sonunda "Şehr-i Recebü'l-ferd 1156 (Ağustos/Eylül1743)" yer alır. Bu mensur bölüm nesih hatla yazılmıştır.

Eserin ikinci nüshası şudur: Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, nr.: 1347. Boyut (Dış-İç) 213x145-150x80 mm. 21 satır. 12 yaprak. Yazı türü talik. Rutubetli ve lekeli, üzümlü, taçfiligranlı.

Eserin üçüncü nüshası 06 Mil Yz FB 533/1 kayıtlı olup bir mecmua içindedir. Mecmua şirazeli kahverengi meşin ciltlidir. Başlık ve isimler kırmızı yazılıdır. Fahri Bilge varislerinden satın alınmıştır. İçindekiler: 43, 44, 45, 48, 49, 50, 53, 54,1 05, 184, 185, 186. yaprakları eksiktir. Güzel bir ta'likle üçer ve bazen altışar sütun olarak istinsah

⁵ Agâh Sırrı Levend(1988). *Türk Edebiyatı Tarihi*. C. I. Ankara: TTK Yay.

⁶ İsmail Hakkı AKSOYAK(2016). *14. Yüz Yıldan 19. Yüz Yıla Anadolu ve Rumeli'de Yazılmış Türkçe Edebi Metinler Üzerine Söylenmemiş Sözler*. Ankara: Grafiker Yay. 263-278.

edilmiştir. Kasideler, manzum, makaleler: Sırrî Efendi, Hikâye-i Garibü'l-âsâr 1b-6b arasında yer almaktadır.

Hikâyede Derviş Halil'in başından geçen olaylar konu edilmiş, onun çeşitli sınavlardan geçerek doğru yolu bulması anlatılmıştır.

Hikâyenin Özeti: *Padişahın Halil isimli sipahilerinden birinin İsmail adlı uzun yıllardan beri sipahi ağalığı yapan yakın bir arkadaşı vardır. İsmail ölünce ondan Halil'e çok büyük bir miras kalır. Bu servet dolayısıyla Halil'in çevresinde birden çok sayıda insan dolur. Halil de malını bu etrafındakilerle kısa zaman içinde israf ederek tüketir. Elinde sadece 7 bin altını kalır. Malları tükenince etrafındaki mal peşinde koşanlar da dağılır ve Halil, zahitçe bir hayat yaşamaya başlar, tekkeleri dolaşır. Gülşenî ve Halvetî tekkelerinden sonra gittiği Mevlevî tekkesinde Mevleviliğe intisap eder. Beşiktaş'taki bir Mevlevî tekkesinde nur yüzlü bir pir görüp ondan tövbe ve telkin alır. Orada kendisine bir hücre tahsis edilir. Bu hücreyi tamir eder ve duvarlarını nakışlarla süsler. Bir gece hücre sine bir çukur kazarak parasının hepsini oraya gömer. Tekkedeki hücre sine yaşayıp deniz kenarında gezerek günlerini geçirmektedir. Bu sırada bir iç huzursuzluğuyla Üsküdar'a gitmek ister. Bunun için şeyhin huzuruna gelir ve ondan izin ister. Şeyh ona nasihatler eder ancak bu nasihatler Halil'e etki etmez. Şeyh, Halil'e Üsküdar'ı seyretmesi için ikindiye kadar izin verir. Halil bir gemiye binerek Üsküdar'a gider, şehri gezer, her iki tarafında on iki güzel ve işveli kadın olan bir yere gelir. Kadınlardan biri efendi, diğerleri de ona tâbîdir. Halil bu kadınlara hayran olur. Kadınlardan onu tanıdıklarını görüp bunun sırrını öğrenmek için onları takip etmeye başlar. Kadınlar önde, Halil arkada Üsküdar Salacak'ta تنها bir sokaktaki heybetli bir kapıya gelirler. Kadınlar birer birer kapıdan içeri girer. Halil kadınlardan birine yaklaşarak kendinden söz eder ve kendisini nereden tanıdıklarını sorar. Kadın kendilerinin bilgi vermeye yetkili olmadıklarını, sorusunun cevabını ancak efendilerinden alabileceğini söyler ve bunun için de o gece evlerine misafir olmasını salık verir. Ancak bir gece misafirliğin şartı 100 dinardır diyerek kapıyı dervişin yüzüne kapatır. Halil şaşkınlıkla kalakalır. Ne olursa olsun yüz dinarı vermeğe karar verir. Eline parayı alıp efendi kadını görmek ister. Halil içeri girer ve evin güzelliğine hayran olur. Efendi kadın biraz dinlen der Halil'e, diğer kızlar, sazende ve hanendelerin olduğu bir meclise Halil'i davet ederler. Eğlence ve sofraların ardından Halil'e bir yatak odası hazırlarlar. Yatağının etrafına şişe şişe hoş kokular dizerler. Bu kokuların etkisiyle Halil*

derin bir uykuya dalar. Uykudan uyanınca üzülüp ağlamaya başlar. Bunun üzerine 100 dinar daha verip evde bir akşam daha kalmak ister. Bu şekilde 7 bin altının 3 binini harcar. 70 günün sonunda beş parası kalmamıştır. Ancak beş parasız kaldığını belli etmeyip parayla döneceğini söyleyerek evden ayrılır. Para bulmak için hücrendeki tüm eşyasını pazarda yok pahasına satar ve eline geçen bir gecelik parayla yine o güzellerin bulunduğu eve yönelir. Ancak evde başka bir misafir olduğu için eve kabul edilmez. Halil, hayret ve üzüntü içinde ne yapacağını şaşırılmış bir hâlde sokaklarda dolaşırken gaipten bir ses ona "Biçare! Beri gel, eğer bize gönülden bağlanırsan tek seferde bu tehlikeden kurtulursun, amacın huzura kavuşmaksa tövbe et." diye seslenir. Halil hemen tövbe edip pirinin dergâhına yüz sürer. Pir, dervişe şefkatle muamele edip ona ikramlarda bulunur. Bu sırada kadınların eğlence seslerini duymuş ve gönlü onlara meyletmiştir. Bunu anlayan pir, hemen bir kâğıdın üzerine bir şeyler yazarak bunu mum alevinde yakar ve şimdi dinle o sesleri bakalım der. Daha önce kendisine cazip gelen musiki aletlerinin seslerinin idrak kulağıyla dinleyince karga sesi, eşek anırması, hasta inlemesi vb. olarak duyan derviş, çaresizce hatasından dolayı tövbe eder. Halil, gönülden tövbe etmiştir ama şeytan onu doğru yoldan çıkarmak için boş durmaz.

Karşularına çıkan iki nevcivan, şeyhe ağalarının kendisini davet ettiğini söyler. Şeyh, daha önce de bir iki kere kendisini davet eden ağanın bu davetini de geri çevirmek ister. Ancak gençler, yanlarında o olmadan giderlerse ağanın kendilerine eziyet edeceğini söyleyerek daveti kabul etmesi için şeyhe yalvarırlar. Şeyh, onların yalvarışlarına dayanamayıp davete icabet etmeye karar verir. Derviş Halil'i de yanına alan şeyh, gençlerle birlikte gemiye binerek bir sahile gelirler. Burası cennet bahçesi gibi bir yerdir. Bahçenin bekçisi şeyhe saygı gösterip onun geldiğini büyük ağaya müjdeler. Çok eskiden beri o bahçenin batı tarafında mihraba benzeyen sağlam bir kemer vardır. Hep birlikte buraya gelirler. Bu sırada kemerin önünde iki genç Fetih suresini okumaktadırlar. Şeyhi taltif edip çimenliğe oturmasını teklif ederler. Şeyh oraya oturmayı reddedip kenara oturur ve "Maksadınız ne ise söyleyin." der. Bahçenin sahibi olan kötü huylu ağanın emriyle, elleri bağlanmış, boynuna zincir vurulmuş birini sürükleyerek getirirler. Kemikli Baba yakınında ölümler bulunmuştur ve ağa da katillerden birinin bu kişi olduğunu düşünmektedir. Ağa, getirilen kişiye suçunu itiraf etmesi için baskı yapıp tehdit eder. Kişi suçunu itiraf edince onu cellada havale eder. O an bir deprem olur. Etraftaki insanlar korkup kaçar. Depremde kemerli duvar yıkılır, içinde saklı olan hazine ortaya çıkar. Meğer o kemer, tılsımlı bir yapıymış ve bu tılsımın

bozulması için bir hakikat ehlinin gözünün önünde 7 kişinin ölmesi gerekiyormuş. Bahçenin sahibi kötü huylu ağa bulduğu hazineyle zengin olur, şeyhe de hazineyi bölüşmeyi önerir. Şeyh bunu kesinlikle reddedip zaten gelmek istemediği bu yerden gitmek istediğini söyler. Ağa peştemaline 7 avuç altın koyarak şeyhin yanındaki dervişe (Halil'e) teslim eder. Bu durumdan şeyh oldukça gamlı iken Halil sevinçlidir. Şeyh ve Halil gemidekilere veda ederek oradan ayrılırlar. Şeyh, Halil'e "Hüzünlü yüreğin şad olsun, artık on beş bin altının oldu." diyerek sitem eder. Yolları bir mezarlığa uğrar. Şeyh ölüm vaktinin geldiğine vakıf olur ve dervişe (Halil'e) kendisinin burada öldürüleceğini söyleyerek bir takım nasihatlerde bulunur ve onun saklanmasını ister. Halil istemeyerek de olsa şeyhinin emri olduğu için bir mezar taşının arkasına saklanır. O sırada haramiler gelip şeyhi öldürürler. Daha önce kendilerini davet eden Ağa, yaptıklarından kimsenin haberinin olmaması için Şeyh'le Derviş'i ortadan kaldırmak istemiştir. Derviş, şeyhi gömmeden gözlerine uyku bastırır. Rüyasında şeyhi görür ve ona İstanbul'a gitmesini, orada bir süre inzivaya çekilip saklanmasını salık verir ve bu sayede korku, üzüntü ve sıkıntıdan kurtulacağını söyler. Derviş Halil, uykudan uyanınca sabah olduğunu görür. Şeyhine, Yasin ve Fatiha okuyup hiç oyalanmadan İstanbul'a gitmek için yola koyulur. Aksaray'da bir hücrede kalırken hücrenin bir köşesine hazinesini gömer, bir süre orada kalır. Kaldığı yere yakın, iki çimenliğin arasında bir kahvehane vardır. Derviş bir gün kahveye gider ve bir köşeye oturur. Meğer orada müşterilerin gönül verdiği Seyfi isminde bir kahveci çırağını varmış. Seyfi'nin gözü, Halil'e ilişir, onu yanına davet eder ve işvesiyle kendisine bağlar. Halil bu hâl ile kahvehanenin müdavimi olur. Bir gün yine kahvehanede otururken iki genç, kahvehaneye girip doğruca dervişin önüne vararak selam verir, ismiyle hatırlarını sorarlar. Derviş bu iki genci tanımayınca onlar, hazinenin olduğu yerde tılsımı açmak için Fetih suresini okuyan kişiler olduklarını söyleyerek kendilerini tanıtır. O gece onları davet eden kişinin Yemişçi Hasan olduğunu, şeyh hazineyi bulduktan sonra da katledilmelerini emrettiğini anlatırlar. Yemişçi Hasan'ın artık paşa ve vezir olduğunu, kendisinin yaşadığından haberdar olduğunu ve öldürülmesi için emir verdiğini, bekçi başının da kahvehanenin kapısında onu beklediğini belirtirler ve zayi olmaması için ağanın ona verdiği hazineyi isterler. Derviş hazineyi bir şekilde tükettiğini sadece yanında iki kıymetli mücevher kaldığını, onların da şalvarının kuşağına dikili olduğunu söyler. Taşları çıkarma bahanesiyle gençlerin kontrolünde kahvehanenin köşesindeki tuvalete giderek orada kendisini bu durumdan kurtarması için gözyaşı döküp Allah'a yalvarır. O sırada dışarıda büyük bir kavga çıkar

ve kargaşadan yararlanan Halil kaçarak ağlamaklı ve yorgun bir halde hücreğine döner. Korku içinde hücreğinde saklanırken bir gece rüyasında şeyhini görür, şeyhi ona büyük düşmanın def olunduğunu müjdelere ve kendisine korkusuzca sefer etmesini, Mevlana'nın eşğine yüz sürmesini söyler. Derviş, şeyhin sözleri doğrultusunda yola çıkar, Konya'ya ulaşır ve Mevlana'nın eşğinde perdelerin ardındaki sırlara mazhar olur.

KAYNAKÇA

- Abdülkadir Özcan(hzl) (1989). *Şeyhî Mehmed Efendi Şakâk-ı Nu'mâniyye ve Zeylleri, Vekâyi'u'l-Fuzalâ*. İstanbul: Çağrı Yay.
- Abdülkerim Abdulkadiroğlu (hzl) (1999). *İsmail Belig Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyl-i Zübdeti'l-Eş'âr*. Ankara: AKMB Yay.
- Adnan İnce (hzl) (2005). *Sâlim Efendi Tezkiretü's-Şu'arâ*. Ankara: AKM Yay.
- Âgah Sırrı Levend(1988). *Türk Edebiyatı Tarihi*. C. I. Ankara: TTK Yay.
- Ahmet Sevgi ve Mustafa Özcan (hzl) (1996). "Şakacı Fakat Talihsiz Bir Şâir". *Ali Cânîp Yöntem'in Eski Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri*. İstanbul: Sözler Yay.
- Avni Erdemir(1999). *Anadolu Sahası Musikişinâs Divan Şâirleri*. Ankara: Türk Sanatı ve Eğitimi Vakfı Yay.
- Cemal Kurnaz (hzl) (1995). *Muallim Naci Osmanlı Şâirleri*. İstanbul: MEB Yay.
- Cemal Kurnaz ve Mustafa Tatçı (hzl)(2001). *Mehmed Nâil Tuman Tuhfe-i Nâilî-Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*. Ankara: Bizim Büro Yay.
- Fehmi Edhem Karatay(1961). *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Katalogu*. C. I-II. İstanbul.
- Fikri Yavuz ve İsmail Özen (hzl) (1972). *Bursalı Mehmed Tahir Osmanlı Müellifleri*. C. 2. İstanbul: Meral Yay.
- Franz Babinger (2000). *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*. Çev. Çoşkun Üçok. Ankara: KB Yay.
- Halime Özyılmaz(1995). *Üsküdarlı Sırrî, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkidli Metni*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Hilmi Yücelen(1973). *Türk Malî Tarihine Toplu Bir Bakış ve Maliyecî Şâirler Antolojisi*. İstanbul: Nilüfer Matbaacılık.
- İ.Hilmi Soykut (1968). *Unutulmaz Mısralar*. İstanbul: Sönmez Neşriyat.
- İbnülemin Mahmut Kemal İnal(1988). *Son Asır Türk Şâirleri*. İstanbul: Dergâh Yay.
- İsmail Hakkı AKSOYAK(2016). *14. Yüz Yılda 19. Yüz Yıla Anadolu ve Rumeli'de Yazılmış Türkçe Edebi Metinler Üzerine Söylenmemiş Sözler*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Katalogu (1965). İstanbul: MEB Yay.
- Nuri Akbayar (hzl) (1996). *Mehmed Süreyya Sicill-i Osmânî*. C.5. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.

Pervin apan (hızl) (2005). *Mustafa Safâ-yî Efendi Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'idü'l-Eş'âr*. Ankara: AKM Yay.

Şerafettin Yaltkaya ve Kilisli Rifat Bilge (hızl) (1941). *Kâtip Çelebi Keşfü'z-Zünûn*. İstanbul: Maarif Vekâleti Yay.

Şevkiye Kazan (2003). "Üsküdarla Anılan Büyük Bir Şâir: Sırrî". Üsküdar Sempozyumu I. 23-25 Mayıs 2003 Bildiriler 2. İstanbul: Üsküdar Belediyesi Yay.

Şevkiye Kazan (2009). "Sırrî". *İslam Ansiklopedisi*. C.37. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.

Şevkiye Kazan(2003). *Üsküdarlı Sırrî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği, Divan'ı (Metin-İnceleme) ile Şerhü Medhi'n-Nebî*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

METİN

HİKÂYE-İ GARİBÜ'L-ÂSÂR BE-NAZM-I TÛTÎ-İ ŞEKKER-GÛFTÂR-I SIRRÎ·

[MK1 1b] [AÜ 1b] [MK2 1b]

Fe'îlâtün mefâ'ilün fe'îlün

- 1 Bülbül-i nagme-senc-i bâg-ı suhan
Yanî râvî-i râz-dâr-ı kühen

Güherîn-zîb-i gûş-ı akl itdi

Bir garîbe hikâye nakl itdi⁷

Harem-i hâs-ı pâdişâhîden

Biri çıkdı olup sipâhîden

Nâm-ı pâkine dirler idi Halîl

Bir karîbi var idi İsmâ'îl⁸

- 5 Ana el virmiş idi devlet ü câh
Niçe yıllar olup aga-yı sipâh

Mâlik-i mülk mâl ü hayl u haşem⁹

Sâhib-i izz ü şân u cûd u kerem

Dem-i Îsâ-nefes idi gûyâ

Eylemiş niçe mürdeyi ihyâ

Nâgehân oldu rû-be-râh-ı cinân

Oldı vâris Halîl o mâla hemân

· Hikâye-i garîbü'l-âsâr be-nazm-ı tûtî-i şekker-güftâr-ı Sırrî] Hikâyet-i garîbe nazm kerde tûtî-i kand-i güftâr-ı Sırrî, MK1] Rahmetullahi Te'âlâ rahmetu vâsi'âten, AÜ

⁷ garîbe] garîb-i, AÜ.

⁸ karîbi] karîbi, MK2.

⁹ mülk mâl ü] mülk ü mâl, MK2. burada tercihi doğru

Degdi ana hazîne-i Kârûn
Cümleden başka yedi bin altûn

10 Gûyiyâ hoş-dil ola diyü Halîl
Oldı kurbân-ı zevki 'İsma'îl

Zâglar gibi üşdiler ol ân
Cîfe-i mâl-ı vârise yârân

Sâhib-i izz ü câh u devlet olup
Halka ol dem velî-i nimet olup

Mâl-i bisyârı eyledi itlâf
Az zamân içre eyledi isrâf

Oldı beyt ü dükân ile bûstân
Sec-i zîbâyı savt-ı dellâlân¹⁰

15 Gerçi eşyâ ki çıkdı bâzâra
Degmemişdi velîk o dînâra [MK1 2a]

Yanî cânı gibi olup mahzûn
Turur idi o yedi bin altûn

Killet-i naks-ı dirhem ü dînâr
Hâbdan eyledi anı bîdâr

İctinâb itdi câm-ı sohbetden
Ayagı çekdi bezm-i ülfetden

Gördiler yok necâtîye sûret
Oldılar garka-ı yem-i hayret [AÜ 2a]

¹⁰ zîbâyı] zîbâ-yı, MK2.

20 Ne gelür elden âkıbet yârân
Mâlı gibi tagıldılar ol ân

Başladı zâhidâne reftâra
Bulsa basmaz idi çemenzâra

Düşdi vâdî-i zühd ü takvâya
Pek yapışdı o habl-i akvâya

Reh-rev-i menzil-i felâh oldu¹¹
Sûret-i sâhib-i salâh oldu

Zîb-i dest oldu sübha-ı mercân
Lîk aglar idi elinden kan

25 Eldeki akd-i lülü-i lâla
Nefyin isbât idüp didi lâla¹²

Sohbet-i sūfiyâne ile her bâr
Tekyelerde iderdi geşt ü güzâr

Gülşenîde olurdu ol her gâh
Bülbül-i nagme-senc-i zikrullâh

Halvetî tekyesine olsa karîn
Halvet ile olurdu çille-güzîn

Bilmege enfüs ile âfâkı
Gözedürdi tarîk-i uşşâkı

¹¹ reh-rev-i] reh-ber ü, AÜ, MK2.

¹² nefyin] nefy ü, MK2.

30 Hoş gelüp tab-ı pâkine ammâ
Tarz u tavr-ı tarîk-i Mevlânâ

Olmış idi derûndan râgıb
Bî't-tab mevlevîlige tâlib

Bir gün âhir bu dâiyeyle Halîl
Baş alup gitdi bî-refîk ü delîl

Bakmayup hîç enîs ü pâ-dâşâ
Tek ü tenhâ gidüp Beşiktaş'a

Mevlevî-hâneye varup ol ân
Kabz u basta mübeddel oldı hemân¹³

35 Habbezâ tekyegâh-ı Mevlânâ
Hâk-i pâyine yüz sürer deryâ

Bârek-Allah hânekâh-ı şerîf
Dil-i mümin gibi latîf ü nazîf[MK1 2b]

Hâki kuhlü'l-cevâhir-i ebrâr
Sürme-i dîde-i ulü'l-epsâr

Câmlarla müzeyyen idi tamâm
Matla-ı mihr-i feyz idi o makâm

Şehr-i Câm idi gûyiyâ ol câ
Câmî-i vakt idi tarîk-nümâ

40 Vâlihâne o merd-i bîgâne
Âşnâsız gezüp garîbâne

¹³ kabz u basta] kabz u bast, MK1, AÜ.

Gördi bir pîr-i nûr timsâli
Mütebessim gül-i leb-i âli¹⁴ [AÜ 2b]

Elde tesbîh başda tâc-ı nemed
Dilde zikr-i Hudâ-yı ferd ü ahad

Hâtırın sordı mîzbânlık idüp
Mîhmânına mihrbânlık idüp

Soracak hâlini o sâhib-i sır
Didi mâ-fi'z-zamîrin[i] bir bir [MK2 2a]

45 Virüp ol şahsa tevbe vü telkîn
Ana bir hücre eyledi tayîn

Hücre bâbında itmeyüp taksîr
Çok tekellüfle eyledi tamîr

Der ü dîvârına geçüp rengi
Şermsâr itdi nakş-ı Erjeng'i

Hücreye virdi nakşıla zînet
Oldı gûyâ nümûne-i cennet

Nakşının nakş-ı verd-i bî-hârı
İtdi âşüfte niçe destârı

50 Gülleri tan ider gül-i âle
Lâlesi dâg ber-dil-i lâle

¹⁴ mütebessim] tebessüm, MK2

Hafr idüp sahn-ı hücreyi bir şeb
Anda defn itdi nakd-i meblagı heb

Yalnız hücre olmayup pür-zîb
İtdi zîr-i zemîni de tezhîb

Mecma-ı ehl-i dil olup hâne
Câygâh oldı ehl-i irfâna

Ana her bir muhâlif ü mechûl
Bulmazdı tarîk-i semt-i dühûl

55 Bu nesak üzre geçdi bir eyyâm
Zevk ü sohbetleri sabâh ahşam

Bir seher ki o merd-i âzâde
Gezinürken kenâr-ı deryâda

Şîr-i deryâyı gördi der-zencîr
Süd¹⁵ limanlık velîk mevc-pezîr [MK1 3a]

Lücce-i ârzûsı cûş itdi
Bahr-ı kulzüm gibi hurûş itdi

Düşdi kânûn-ı ârzûya şerâr
Başına agdı bir siyâh buhâr

60 Dîg-i sevdâsı eyleyüp galeyân
Sâkin olmaga olmadı imkân

Bu hevâ anı bî-karâr itdi
Hâhiş-i seyr-i Üsküdar itdi

¹⁵ süd] su, AÜ.

Azm idüp pîşgâh-ı şeyhe hemân
İtdi âmâli için istîzân

Pîr vâfir nasîhat itdi ana
Didi terk olsa yeg idi bu hevâ [AÜ 3a]

Bu hevâ âdemi helâk eyler
Bâdbân-ı murâdı çâk eyler

65 Germ-i nush oldı gerçi hazret-i pîr
İtmedi âhenîn-dile tesîr

İltimâs-ı kabûl idüp nâ-çâr
Didi şol şart ile velî zinhâr

Vakt-i asrı tecâvüz itme sakın
Râstdan gayrı râha gitme sakın

Bindi keştîye merd-i sevdâ-dem
Sâhil-i Üsküdar'a basdı kadem

Sû-be-sû şehri geşt idüp dervîş
Geldi bir câygâha ol dil-rîş

70 Gördi kim cânib-i yesârından
Zâhir oldı on iki zîbâ zen

Her biri fenn-i işvede mâhir
Vasfını idemezdi bir şâir

Biri gayet mükellefe bânû
On biri bende-i Züleyhâ-rû

Nerm reftârla gelüp ol ân
Bu dahı anlara olup nigerân

Bî'l-bedâhe o bânû-yı pür-tâb
Kızların birisine itdi hitâb

75 Didi dervîş Halîle erzânî
Hırka olmuş boyunca kaftânı

Kanı evvelki heyet-i âmî
Kanı bu tarz-ı hâs-ı hoş-nâmî

Hâsılı bu ki bu kıyâfet-i hûb
Bana evvelkiden gelür mergûb

Bu şeker-pâşî-i tebessüm ile
Tûtüyâne gidüp tekellüm ile[MK1 3b]

Oldılar âzim-i reh-i maksûd
Kaldı hayretle merd-i dil fersûd

80 Didi âyândır bu nakş-ı garîb
İtdiler hâne-i dilim tahrîb¹⁶

Vâkı'a hod degül bu zâhirdür
Ne hayâl ü ne sihr-i sâhirdür

Beni âyâ neden bilür bu zenân
İsmim ü resmimle¹⁷ oldılar gûyân [AÜ 3b]

¹⁶ tahrîb] tehzîb, AÜ, MK2.

¹⁷ ism ü resmimle] ismim ü resmimle, AÜ.

Vâkîf olmagıçün bu esrâra
Virdi tâb-ı şitâb reftâra

Bir göz irimi yer kalup ancak
Ardlarınca giderdi ayak ayak

85 Gider iken zenin birisi ammâ
Nâgehânî olup cebîn be-kafâ

Gördi dervîş-i hayret-engîzi
Eyleyüp bânûya şeker-rîzî

Didi sayd oldı tûtî-i ümmîd
Müşterîyye karîn olur nâhîd

O şehirde mukâbil-i deryâ
Var idi bir mahalle-i zîbâ

Nâmına ol mahallenin ezeli
Salacak dirler idi mâ-hasalı [MK2 2b]

90 Geldiler bir zukâk-ı tenhâya
İrdiler bir der-i felek-sâye

Meger ol idi hâne-i bânû
Girdiler hep birer birer içerü

Merd-i âciz karîb-i bâb oldı
Birisin anda anların buldı

Didi ey âfitâb-ı âlem-i nâz
Bir niyâzım var eyle vâkîf-ı râz

Konevî-mevlidem harem-perver
Ne birâder ü ne mâder ü ne peder

95 Bir garîbü'd-diyâr-ı şeydâyam
Hîş ü hîşândan müberrâyam

Böyle mechûl-i dehr iken âyâ
Beni bunlar neden bilür cânâ

Nutka âgâz idüp o şubede-bâz
Eyleyüp hokka-ı dehânını bâz

Didi olmak dilersen âzâde
Bu suâlin cevâbı bânûda [AÜ 4a]

Bizde aslâ cevâba kudret yok
Olsa da dimege icâzet yok [MK1 4a]

100 Mîhmân ol bu şeb o meh-rûya
Münhasırdur cevâbı bânûya

Şartı vardur velî müsâferetin
Resmi vardur velî mütâba'atun

Bir gice mîhmânlığın ey yâr
Oldı katî bahâsı yüz dînâr

Böyledür böyle kıssa ey dervîş
Biri nâkıs olursa bitmez iş

Birisi dahı sen müsâfir iken
Arz iderse hezâr dürr-i Aden

105 Pîlever denli itibâr olmaz
O gice ana kimse yâr olmaz

Virdi bu bâbdan kelâma nizâm
Bu tarîk üzre itdi hatm-i kelâm

Pîş-i dervîşden ba'îd oldu
Kapayup bâbı nâ-bedîd oldu

Bir iken derdi yüz olup anun
Gözleri hîrelendi hayrânun

Kâr idüp cânına bu derd ziyâd
N'olsar didi her çi bâd-â-bâd

110 Eline sayup aldı yüz dînâr
Virdi âhir bu niyyet üzre karâr

Meger ugradan anı bu derde
Der-kemîn imiş ol pes-i perde

Kapuyı dak idince ol bî-tâb
Eftahullah diyü virildi cevâb

Didi zannitme sâ'ili sâ'il
Kuluna oldum âkıbet mâil [AÛ 4b]

Beni redd ile nâ-murâd itme
Bana derdim yiter ziyâd itme

115 Kapuna geldim alup ele yüzüm
Bâkî nakd-i sirişki iki gözüm

Virdi destine nakd-i altunı
Görmege tâlib oldı hâtunı

Dâhil-i enderûn olup dervîş
Vâlihâne nigâh idüp pes ü pîş

Gördi şâhâne niçe kâşâne
Geldiler bir bülend eyvâna

Niçe eyvân reşk-i çerh-i berîn
Hûşe-i tâk-ı târemi pervîn

120 Didi bunda biraz idin ârâm
Gelürüz yanına senin ahşam [MK1 4b]

Kodı dervîşi gitdi ol âfet
Tek ü tenhâ kalup pür hayret

Kimse yok pîş ü pes yemîn ü yesâr
Leyse fî d-dâri gayruhû deyyâr

Tâb-pîrâ arûs-ı gerdûn-fer
Haclegâh-ı gurûbı itdi makar

Zâhir oldı cevârî-i encüm
Çerh hizebrin itmiş iken güm

125 Dedeyi bir niçe perî-sûret
Buyurun diyü itdiler davet

Daveti çünkim istimâ' itdi
Dede bin şevk ile semâ itdi

Hâsılı ihtirâm-ı vâfir ile
Geldiler bir yire müsâfir ile

Gördi ol mâhı zîb-i sadr-ı güzîn
Karşusunda hezâr zühre-cebîn

Olmış ol şûha her biri bende
Kimi hânende kimi sâzende

130 Dede âdâbla virince selâm
İhtirâm ile itdi arz-ı kıyâm

Hâtırın sordı dil-nüvâzâne
İltifât itdi haylî cânâne [AÜ 5a]

Emr olundukda geldi bezme bisât
Sâgar-ı bâde oldı zîb-i simât

Zîb-i meclis sebû vü sâgar idi
Kan yalaşmış iki birâder idi

Sâkî idüp piyâle gerdânı
Tîre akl itdiler o hayrânı

135 Oldı destûr nevbet-i sâza
Virdiler bezme revnak-ı tâze

Oldı her zühre pîşe-kâr-ı mücâz
Her biri aldı destine bir sâz [MK2 3a]

Bezmi cennet-nümûn idüp ol-dem
Gaşş olurdı göreydi ger âdem¹⁸

Kîl u kâl etmese diyü santûra
İtdiler gûşmâl tanbûra

Dâg-ber-dâg itdiler nâyı
Ham olunca kemânçenin yayı

140 Olmagıçün gazâl-i nagme-şikâr
Kuyular kazdı ana mûsîkâr

Uymadın diyü kavlı-i tanbûra
Urdılar iki çûb santûra [MK1 5a]

Ana hânende virdigünce cevâb
Kıl ile sakızın (?) çekerdi rübâb

Devre ikbâl idince râmişger
Dâiren gözlene¹⁹ didiler yer yer*

Negam olmaya diyü perde-birûn
Vaz olundu du'â ile kânûn

145 Oldı sâat-be-sâat âlem hâs
Çarh el virüp uyandı rakkâs*

Kavl-i uşşâkı eyleyince tamâm
Nîm-i devre teâkûb eyledi câm

¹⁸ göreydi ger âdem] eger göreydi âdem, AÜ, MK2.

¹⁹ gözleye] gözlene, AÜ, MK2.

Câmda gâhî görinüp mey-i âl
Şule-i vâ-pesîn şem-misâl

Ayagın düşürünce bâde birez
Perde ardına gitdi duhter-i rez

Çeküp ayagı bezm-i sahbâdan
Yuyup el nûş-ı câm-ı mînâdan

150 Meclisin revnakı şikest oldı
Cümlesi tâ-be-pây mest oldı

Bad-ez-ân bir makâm-ı zîbâda
İtdiler câme-hâbı âmâde

Dizdi etrâf-ı pistere bânû
Şîşe şîşe şükûfe-i hoş-bû

Dede görünce ol gülistânı
Geh sehâb oldu geh şâdurvânı

Böyle bir kâra idicek cüret
Çâk çâk oldı perde-i ismet

155 Çın seher gördi bâgbân-ı debûr
Olmış âşüfte verd-i gülşen-i nûr

Eyleyüp zîb-i tâc-ı çerh-i berîn
Tâbdâr olıcak zamân ü zemîn [AÜ 5b]

Tercemân-ı zebân-dân-ı visâl
Yanî ol mihrbân-ı ferruh-fâl

Cây-ı mahûdda gördi şehîk*
Dedeyi gark-ı bahr-i hâb-ı amîk

Egilüp gûşına didi yâ hû
Ne dükenmez yuhudur bu yuhu*

160 Terk-i râhat gerekdür ey gâfil
Başı yasdıkdadur bu zevkin bil

Hâbdan eyledi anı bîdâr
Pister-i zevki terk idüp nâ-çâr

Yine eyvâna getürüp anı
Didi mazûr ola kerem kânı [MK1 5b]

Hidmet-i ittisâlde bi'z-zât
Afv idün her ne ise taksîrât

Tavîle kim bilür bu emr-i²⁰ hatar
Su uyur düşmen uyumaz dirler

165 Gel irâdetle git icâzetle
Buyurun bad-ez-în sa'âdetle

Biz neyüz hizmet-i belîg olmaz
Hele elden gelen dirîg olmaz

Yine her ne zamân ola matlûb
Terk olunmaz bu resm ü bu üslûb

Gûş idince bu sözleri dervîş
Cigerin tîg-ı hicret eyledi rîş

²⁰ emr-i] âhir-i, AÜ, MK2.

Âhla itdi giryeye âgâz
Didi ey mihr-i evc-i âlem-i nâz

170 Şîve-i mîzbânı böyle midir
Bu evin mîhmânı böyle midir

Olmadın sîr-i nân-ı hân-ı visâl
Bana gitmek işi hayâl-i muhâl

İtdi yüz sikkeyi yine der-pîş
Urdı hemyânına elin dervîş

Garaz altun ise benim rûhum
Rûy-ı horşîd gibi meftûhum

Gördi çeşm-i vesîle-i mekkâr
Der-miyân oldı yine yüz dînâr

175 Sikke-sûret imiş o sâhib-i fen
Bu imiş kasdı ol mukaddemededen [AÜ 6a]

Üç gice âkıbet o tîre-derûn
Leylî-i vuslata olup mecnûn

Oldı şevk ile yine ol hâ'în
Nakd-i isyâna âtîye zâmin

Yanî kim hücreye gelüp tenhâ
Deri dîvâr itdi bî-pervâ

Açdı genc-i defîneyi bî-bâk
Aldı bin sikkeyi dönüp çâlâk

180 Üçin aldı yidi bin altunun
On gicede yidi bin altunun

On gice itdi yine zevk u sürûr
Gelmedi kâm-ı ârzûya fütûr

Her yüz altun ile eli anun
Gül-i sad-bergi idi cânânun

Bu tarîk üzre vardı geldi temâm
Yedi hafta bu resme ol sersâm [MK1 6a]

Olup eyyâmı bâlig-i heftâd
Âkıbet geldi zevki kesâd* [MK2 3b]

185 Elde avuçda kalmadı nakdi
Nâr-ı fûrkat derûnını yakdı

Kuru yâ cânı²¹ kaldı hâzırda
Nakd-i vakti turur da yatırda

Âhenîn bend-i gaflet ile fakîr
Kâfir-i nefis-i şûma oldu esîr

Gitdi elden derâhim-i vâfir
Kaldı bîçâre hâib ü hâsir

Vâkîf olmayalar bu hâle diyü
Mâldârâna eyleyüp tek ü pû

²¹ kuru yâ cânı] kuruyacağı, AÜ, MK2.

190 Yine izhâr-ı şevk iderdi hemân
Lîk vazından anladı yârân

Remz ile didi bir dakîka-şinâs
Vaktini buldı sâ'at-i iflâs

Kesmeyüp dâmen-i hevesden eli
Sûretâ zâhir itmeyüp keseli

Nakd ile gelmege dönüp gitdi
Yine gelmeklige vedâ itdi

Bindi keştîye ol elem-pîşe
Oldı gavvâs-ı bahr-i endîşe

195 Her ne hâl ise itdi bahrı ubûr
Hücreye geldi yine ol meshûr

Cümle eşyâsın itdi âmâde
Olmagıçün bu gamdan âzâde [AÜ 6b]

Kendü kendüye dirdi ol bed-hû
Merd-i dervîşe mâ-sivâdur bu

Sâlike hâr-pây olur eşyâ
Sana yetmez mi sûzen-i Îsâ

Merd isen sen de ol mücerred-i pâk
Îsîveş menzilin ola eflâk

200 Yükledüp cümlesini hammâla
Geldi bâzâra virdi dellâla

Bey olundukda cümle sevb ü sekâl
Nakd-i emsâli oldu sad miskâl

Hâzır itdi bahâ-yı yek-şebeyi
Geldi kim zenlere sata cebeyi

Olmış idi karîb-i vakt-i aşâ
Kapuyı gördi dîde-i amâ

Bir iki fiske taşı fırlatdı
Sonra dahı büyüklerin atdı [MK1 6b]

205 Ber-taraf etdi seng-i vâfireyi
Yanî recm eyledi o fâcireyi

Pes pâye gelüp birisi zenin
Ne işin var didi bu vakt senin

Kimsin ey bed-hisâl ü bed-ahlâk
Kulum isen de eyledim ıtlâk

Cin misin söyle gûl-ı sahrâ mı
Yohsa bir mâlike-i deryâ mı

Didi savt-ı hazîn ile ey mâh
Açıvir kapuyı be-hakk-ı ilâh

210 Bende-i muhlisem benüm cânım
Beni bîgâne sanma sultânım

Kim idügi bilindi bî-tedkîk
Lîk ber-muktezâ-yı kavı-i atîk

Lutf ile virdiler bu gûne cevâb
Didiler ey güzîde-i ahbâb

Gelmesün hâtır-ı şerîfe gubâr
Evimizde bu şeb misâfir var

Olmasaydı eger bu öZR kavî
İder idik sizinle ıyş-ı nevî

215 Hele güçdür bu şeb duhûl ü vusûl
Âkil isen budur tarîk-i usûl [AÜ 7a]

Sabr ile ricat ile dinle beni
Tanrı sever sabırlı kullarını

Tâ olaldan sizinle hüsn-i vifâk
Var idi ara yirde bu misâk

Siz müsâfir iken bu evde meger
Neler arz olunurdu bilsen eger

Binde birini eylesem izhâr
Cân u dilden iderdin istiksâr

220 Biz o ahdin hilâfın eylemedik
Resm-i sâbık güzâfın eylemedik

Siz de râzî olun o peymâna
Didi de gitti üste peymâne

Mütehayyir kalup o ser-gerdân
Oldı gûyâ ki kâleb-i bî-cân

Didi âyâ ki n'eyleşem n'itsem
Başum alup ne yana azm itsem

Âşnâ yok garîb-i şehrem âh
Bir felâket-meâb-ı²² dehrem âh

225 Mescide varsam olurum dil-gîr
Ki sanurlar fakîri düzd-i hasîr[MK1 7a]

Cennet olurdu ey dil-i şeydâ
Künc-i külhan cehennem olsa bana

Gerçi rehde karâr müşkildür
Tutulursam firâr müşkildür

Hâtıra gelmede nefes-be-nefes
Bîmî-i pâsbân u havf-ı ases

İder iken bu vehm-i cânkâhı
Gördi bir şeh-nişîn-i kûtâhı

230 Olmuş idi o şeh-nişîn-i harîm
Kâse-i çînî gibi kâr-ı kadîm

Dil-i âşık gibi harâb idi ol
Her taraftan hezâr bâb idi ol

Olmuş idi o menzil ü mevâ
Mehbit-i Cebrâil feyz-i Hudâ*

Yanî bir mürşid-i tarîk-i hüdâ
Kaddesallahu sirruhu ebedâ

²² felâket meâb-ı] felâket-i tâb-ı, AÜ, MK2.

Pâdişâh-ı erîkegâh-ı yakîn
Câygâhı idi o şâh-nişîn [MK2 4a]

235 Bildi nûr-ı velâyet ile o dem
K'oldı der-mânde bir garîb âdem [AÜ 7b]

Oldı ol şeh-nişînden peydâ
Bir sadâ-yı latîf ü rûh-efzâ

Nâmını yâd idüp didi ol-dem
Gel berü ey fütâde-i çeh-i gam

Bize rabt-ı derûn idersen eger
Kurtulursun bu vartadan yekser

Hızr-ı güm-geştegân-ı asrız biz
Reh-ber ü²³ reh-revân-ı dehriz biz

240 Garaz ise eger huzûra vusûl
Tuhfe-i ²⁴ tevbe ile eyle duhûl

Âb-ı tevbeyle tâhir oldı hemân
Dergeh-i pîre yüz sürüp ol ân

Merhabâ didi şeyh-i sâhib-i hâl
Hâtırın şefkat ile itdi suâl

Eyledi mîhmânına vâfir
Bez-i nimet nevâziş-i hâtır

²³ reh-ber ü] Reh-ber-i, AÜ, MK2.

²⁴ tuhfe-i] şahne-i, AÜ, MK2.

Pîr ile bezm-i sohbet üzre iken
Şeyh o zâra nasîhat üzre iken

245 Nâgehân kopdı hây u hûy-ı zenân
Resm-i pîşîne gibi nagme-zenân

Mübtelâsı²⁵ olup o dermânde
Gözi anda kulag yabânda[MK1 7b]

Vâkıf olup bu hâle şeyh-i zamân²⁶
El urup hâme vü devâta hemân

Bir varak-pâreye o nîkû-zât
Yazdı bir iki harf-i nârencât

Şule-i şem'e²⁷ tutdı yakdı anı
Didi kim eyle imdi gûş-zenî

250 Kîmyâ kârını savâb itdi
Akd-i sîm-âb-ı ıztırâb itdi

Gûş urunca²⁸ sadâ-yı sâza o dem
Savt-ı nâliş gelüp sadâ-yı nagam

İtdi bîm ü hirâs ile lerziş
Giryeler itdi eyledi nâliş

Gûş-ı idrâkine anun ammâ
Öyle bed geldi kim negam meselâ [AÜ 8a]

²⁵ mübtelâsı] meselâ şey, AÜ, MK2.

²⁶ zamân] zenân, AÜ, MK2.

²⁷ şeme] şemse, AÜ, MK2.

²⁸ urunca] idince, AÜ, MK2.

Negam-ı dil-hırâş-ı târ-ı rübâb
Çengel-i bâzda sadâ-yı gurâb

255 Savt-ı bîmâra döndi mûsîkâr
Sayılır üstühânları her bâr

Nîm-mürde sadâ ile berbat
Taşra çıkmış bağırsacı berbat

Târ-ı kânûn idüp sadâ-cûyı
Har-ı Deccâle döndi her mûyı

Nâle-i mâtem eyledi santûr
Muştlar urdı başına tanbûr

Saçların yoldı nâle ile kemân
Kızı olmuş kariya döndi hemân

260 Neyin oldı demi²⁹ enîn-i alîl
Nagmesi kec idi usûli sakîl

Reg-i tanbûrı bağlayup üstâd
Oldı mızrâbı nîşter-i fassâd

Taş-ı sâgarla meclis âmâde
Kan idi anda içilen bâde

İrdi çengin terânesine telâş
İtdüğü nagme cümlesine hırâş

Âteşe sîne gerdi def her ân
Derd-i hummâdan eyledi efgân

²⁹ demi] dahi, AÜ, MK2.

265 Nagme nâ-sâz olup nefes be-nefes*
Kirişi kırdı şahs-ı derd-i heves

Çünkü ol mübtelâ-yı bend-i hevâ
Gûş-ı cân ile eyledi ısgâ

Başlayup istiâzeye nâ-çâr
Cân u dilden ki itdi istigfâr[MK1 8a]

Neşr-i feyz eyleyüp o merd-i güzîn
Didi kim ey muhibb-i ehl-i yakîn

Komış idi kulagina kat kat
Kef-i İblîs penbe-i gaflet

270 Bilür ol nagmeyi iden bîrûn
Nagme-i sâzı nâliş-i matûn

İder iken bu nevi güft ü şinîd
Nev-terâş iki kimse oldı bedîd [AÜ 8b]

Pâyına şeyhin eyleyüp³⁰ rû-mâl
Didiler ey muhassal-i âmâl

Agamız hak-i pâye yüz sürdi
Bizi izz-i huzûra gönderdi

Davet eyler sizi ol kân-ı kerem
Hayr-makdem diyü turur âlem

³⁰ eyleyüp] iltidiler, AÜ, MK2.

275 Müstetir olmasun ulûmunuza
Muntazırdır aga kudûmünüze

Buyrun itmek öZR-i bî-illet*
Hâsdur hâs-ı meclis-i sohbet

Bir iki kerre sebkat itmiş imiş
Yanî ol şeyhi davet itmiş imiş

Redd idüp davetin o merd-i Hudâ
Komamışdı reh-i icâbete pâ

Şeyh dil-gîr olup bu teklîfe
Başlayup itizâr-ı tazîfe

280 Didi bizden selâm idin kat kat
Diyünüz bizde yokdur ol kuvvet

Söylenen harf lâfdur cümle
Hakkımızda hilâfdur cümle [MK2 4b]

Kendünün başına iderdi anı
Kellerin olsa³¹ idi dermânı

Gûş idince bu kavli ol iki merd
Dür-feşân-ı sirişk olup bî-had

İltimâs ile düşdiler hâke
Çıkdı âh-ı teessüf eflâke

285 Didiler ey şeh-i diyâr-ı kerem
Eylemişken cihâna bezl-i kerem

³¹ ola] olsa, AÜ, MK2.

Nâ-murâdı bize revâ görme
Bizi mahrûm o yana gönderme

Tünd-hûdur o zâlim-i ser-keş
Bizi sensiz görüp olur âteş

İtmesün kahr ile bizi merdûd
Âteş olur tabî'at-i Nemrûd [MK1 8b]

Râzîyüz zerrece olmazuz tâmi
Korkaruz kim bizi ide zâyî' [AÜ 9a]

290 Kerem ü lutf iken şî'âr bize
Merhamet eylenüz ne var bize

Germ idince niyâzı ol iki şûm
Eylediler o şem'-i meclisi mûm

Didi azm idelim o merd-i Hudâ
Böyle ancak irâdet-i mevlâ

Ne kadar say iderse bir âdem
Nakz-i takdîr idemez bir dem

İtmeyüp gayrı hîç teşvîşi
Hem-reh idüp yanınca dervîşi

295 İrişince kenâr-ı deryâyâ
Bindiler keştî-i felek-sâyê

İki cânibdeki kürekler ana
Oldı gûyâ ki şeh-per-i ankâ

Az zamânda gelüp sa'âdetle
İrdiler sâhile selâmetle

Gördiler bir riyâz-ı huld-ı na'îm
Der-güşâde misâl-i dâr-ı na'îm

Olmış ol ravzanın nigehbânı
Bir iki bin gürûh-ı bûstânı

300 Şeyhi görünce itdiler tebşîr
İzzet ile gelüp aga-yı kebîr

Dest ü dâmân-ı şeyhi eyledi bûs
Cilveler itdi nitekim tâvûs

Sanki bir mürde idi cân buldı
Gûyiyâ Genc-i Şâygân buldı

Kerr ü ferr ü surûr ile ol-dem
Şeyhin oldı önince pîş-kadem

Geldiler bir makâm-ı zîbâya
Bir çemen-suffe-i dil-ârâya

305 Vaz olunmuşdı tâ ezelden hem
Savb-ı garbîde bir kemer muhkem

Muttasıldı o suffeye o kemer
Şekli mihrâba benzemez benzer

Pîşgâhında iki tâze cevân
Oturur sûre-i Feth-hânân*[AÜ 9b]

Şeyh-i mezbûra eyleyüp taltîf
İtdiler sadr-ı suffeyi teklîf

İltifât itmeyüp o sadr-ı güzîn
Oldı ikrâh ile kenâra nişîn [MK1 9a]

310 Mütekeddir olup o menba-ı cûd
Didi her ne ise görün maksûd

Emr idüp ol aga-yı bed-kirdâr
Anda bir şahsı itdiler izhâr

Çeke çeke getürdiler çün şîr
Elleri baglu boynı der-zencîr

Pîşgâha gelince ol bî-tâb
Rıfk u hışmile ana itdi hitâb

Didi nezd-i Kemikli Baba'da
Küşteler kim bulundı sahrâda

315 Râst söyle bize hemân sühanın
Birisi sen mi idin öldürenin

Cürmin ikrâra eyleyüp tehdîd
Gâh vad itdi ana gâhî va'îd

Kasem-i vad-i lutfâ aldandı
Sözlerinde sebât var sandı

Cürmin ikrâr idince ol nâ-şâd
Kârı oldı havâle-i cellâd

Telef eyleyüp³² heft-ser cânı
Hâke âmîziş idicek kanı

320 İtdi bir zelzele zuhûr o dem
Ürküşüp kaçdı cem olan âdem

Dûr olunca o gûşeden agyâr
Münhedim oldı tâkla dîvâr

Tâk ammâ hazîne-i Kârûn
Kemerinde nihân imiş altun

Bir mutalsam binâ imiş o kemer
Fethine münhasır imiş yedi ser

Hem bir ehl-i hakîkatin eseri
Lâzım imiş taalluk-ı nazarı

325 Didi maksûdun oldı mı hâsıl
Gazab-âlûde şeyh-i deryâ-dil [AÜ 10a]

Aga memûli üzre bay oldı
Kadem-i şeyhe çihre-sây oldı

İtizâr ile eyledi teklîf
Didi bu mâlı idelim tensîf

Şeyh bu sözden idüp istikrâh
Didi lâzım degül maâzallâh

³² İdince] eyleyüp , AÜ, MK2.

Rence virdük bu gice cânımıza
Bizi gönder yeter mekânımıza

330 Kodı meyzer-i siyâha o dún
İki eliyle yedi kef altun [MK1 9b] [MK2 5a]

Futayı akd³³ idüp bilâ-takîd
Oldı gûyâ ki münkesif horşîd

Eyleyüp şeyhe itizâr-ı azîm
Kef-i dervîşe eyledi teslîm

İtdiler avdet ile bahrı ubûr
Pîr magmûm idi dede mesrûr

Ehl-i keştî vedâ idüp ol-dem
Şeyh ü dervîş gitdiler hem

335 Şeyh dervîşe didi girdi ele
Mâl-ı itlâf-kerde zafı ile

Şâd olsun derûn-ı mahzûnun
Yanî on beş bin oldı altunun

Gice târîk idi kim oldı râh
Bir lahid-zâra irdiler nâ-gâh

Gider iken velî kıdve-i nâs
Eyledi bir ayak sesi ihsâs

Nûr-ı işrâk ile bilüp ol pîr
Gelmeyüp hîç derûnuna tagyîr

³³ akd] nakd, AÛ, MK2.

340 Didi dervîşe ey cihân-dîde
Zînhâr olma hiç rencîde

Olurum şimdi be-emr-i Hudâ
Nâil-i bezm-i ravza-i şühedâ

Katl iderler beni bu vakt ü bu dem
Böyledür emr-i Hâlık-ı âlem

Terk itmek göründi cân u teni
Kendüne çâre gör ko hele beni [AÜ 10b]

Sana budur vasiyyet-i üstâd
Subha dek ey refik-i pâk-nihâd

345 Hâfız-ı genc-i nakd-i cân olasın
Bu lahidgâhda nihân olasın

Kavl-i pîr ile o şikeste-derûn
Eyledi eşk-i dîdesin pür-hûn

İtdi âhir gürîze ikdâmı
Neylesün şeyhi itdi ibrâmı

Havf ile itmeyüp nefes nâ-çâr
Oldı gûyâ anda seng-i mezâr

İrdi nâgâh bir gürûh-ı kerîh
Gürg-i hûn-hârveş o kavm-i seffih

350 Birisi katle eyledi tacîl
Havf iderdi göreydi Azrâ'îl

Hîç söyletmeyüp o şahs-ı denî
Dil çıkartmayup itdi râh-zeni [MK1 10a]

Şeyhi katl eyleyüp o şûm-ı atîk
Oldı cûyende-i refik-i şefîk

Cüst ü cû eyleyüp anı vâfir
Döndiler âhir hâ'ib ü hâsir

Meger ol câbir-i sitem-pîşe
Kasd idüp cân-ı şeyh ü dervîşe

355 Böyle endîşe itmiş ol zâlim
Olmagıçün bu vartadan sâlim

Ger olursa bu vakaya teftîş
Bunı ya şeyhdir ü yahod dervîş

Sonra başı belâya ugraduruz
Bir dükenmez kazâya ugraduruz

Bu iki kimseyi telef idelüm
Kendimiz sâhib-i şeref idelüm

Katl olunduğı demde hazret-i pîr
Giceden kalmış idi süls-i âhir

360 Rûh-ı dervîş görmeyüp fevti
Dîdesi okurdu ahvâlü'l-mevti*

Nevm idüp dîdesine istîlâ
Define çâre olmadı aslâ

Şeyh zâhir olup o âlemde
Didi kim kalma künc-i mâtemde

İt Sitanbul'a togrı azm-i sefer
Kalmadı renc-i bîm ü havf u hatar³⁴

Bir zamân anda ihtifâ eyle
Künc-i uzletde inzivâ eyle[AÜ 11a]

365 Uyanup hâbdan o mürîd-i ferîd*
Gördi kim subh-ı sâdık oldı bedîd

Hân-ı Yâsin ü Fâtihayla o dem
İdüp ehl-i kubûra bezl-i niam

Bakmayup hîç saga vü sola
Azm idüp cânib-i Sitanbul'a

Akserây semtine gelüp yetdi
Anda bir hücre tahliye etdi

Defn idüp künc-i hücrede mâlın
Bir zamân oldı havf ile sâkin

370 Oldun ise vukûına zâhib
Dinle sen kıssayı ez-în-cânib

Var idi ol mahall-i pâke karîb
Hûb bir kahve-hâne-i pür-zîb

³⁴ havf u hatar] hem ü keder, AÜ, MK2.

Yol idi iki suffenin beyni
Murg-ı şevkin olup cenâheyni [MK1 10b]

Olmış idi o câda velvele-sâz
Sâkî-i kahve bir meh-i tannâz

Seyfî nâmıyla olmuş idi be-nâm
Lakabı Cân-ı Âlem idi temâm

375 Gamze cellâd çeşm âşık idi
Seyf-i sârim dinilse lâyıık idi

Hırz-ı bâzû gibi anı her ân
Koluna almış idi halk-ı cihân³⁵

Salnup eyledikçe azm-i şikâr
Murg-ı dil saydı idi ana şi'âr [MK2 5b]

Elde fincânı ile itse hırâm
Cân-ı âlem iderdi arz-ı kıyâm

Kahve erbâbının neşâtı idi
Bâis-i şevk-i inbisâtı idi

380 Hâl-i rûyı gedâ-yı ehl-i safâ
Hokka-i lal dürc-i mihr ü vefâ [ASL 11b]

Kahve sundukça dest-i yârâna
Rûh îsâl iderdi insâna

Lebi eylerdi kahveyi aselî
Nûş iden göremez idi hîç keseli

³⁵ halk-ı cihân] halk hemân, AÜ, MK2.

Aselinin neşâtı olsa gabî
Miski eylerdi hâl-i künc-i lebi

Kahve idi nümûne-i zulemât
O perî-peyker anda âb-i hayât

385 Dirlere idi görenler ol şûhı
Hazret-i Şeyh Şâzelî rûhı

Suffenin biri câygâh-ı sipâh
Biri bektâşiyâna râhatgâh

Ol iki zümre-i figende-i aşk
Olmış idi o şâha bende-i aşk

Âlet-i harb u âarb ile ammâ
Otururdu ol iki kavm-i vegâ

Lîk ol gevher-i sûtûde-sıfât
Vezn-i kırât ile idüp harekât

390 Elde mîzân-ı nâz olup fincân
Lutfun eylerdi âleme yeksân

İki cânib berâber olmasa ger
Kahve olurdu arsa-i mahşer

Birbirine girüp ol iki ferîk
Mevt iderdi beyinlerin tefrîk

Bu hazerden hemîşe ol kaşî yâ
Ser-i mû denli itmez idi hatâ [MK1 11a]

Lîk o ber-geşte-hâl gam-perver
Kahve küncinde itmiş idi makar

395 Giderek anı âdet itmişdi
Kahveyi künc-i râhat itmişdi

Yine bir gün o zâr-ı ser-gerdân
Kahveye togrı olmuş idi revân

Gördi kim kahve toptolu âdem
Seyre meşgûl olup turur âlem

Bu da bir yerde eyleyüp ârâm
Eyledi seyr be-devâm kıyâm*

Sadr-ı vakt ol zamân adâletle
Kavle binmiş imiş saâdetle

400 Dedeye duş³⁶ olunca çeşmi hemân
Fikretiyle olur keşîde inân

Bildi dervîşi aynı ile o dem
Ana gönderdi bir iki âdem

Eyleyüp anı yanına davet
Didi ey yâr-ı gâr-ı bî-illet [AÛ 12a]

Böyle midir hukûk-ı pîşîne
Yâd olunmaya yâr-ı dîrîne

³⁶ duş] dûr,

Makdeminle bizi idüp hoş-hâl
Hele gelmekde eyleme ihmâl

405 Virüp ol şahsa hâb-ı har-gûşu
Didi görme revâ ferâmûşu

İtdi nîreng ile anı bende
Çekdi habl-i metîn ile bende

Bad-ez-în yoluna revân oldu
Dede dil-teng ü ser-girân oldu

Dede fark itmeyüp anı aslâ
Virdi akl ile bir nice manâ

İtdi âhir karâr pür-tedkîk
Harem ehlinden olmağı tahkîk

410 Kahveye geldi şevk ile dervîş
Pür-neşât u³⁷ sürûr ü bî-teşvîş

Nâgehân girdi kapudan içerü
İki nev-hat cevân-ı çâr-ebrû

Girdiler kahve-hâneye çâlâk
Nezd-i dervîşe geldiler bî-bâk

Oturup her biri selâmı ile
Sordılar hâtırını nâmı ile

Anların her suâli rindâne
Bunun ammâ cevâbı bîgâne [MK1 11b]

³⁷ u] -1, AÜ, MK2.

415 Fehm olundı ki bilmedi dervîş
Kimdür ol iki oturun der-pîş

Âkıbetde birisi itdi suâl
Didi kim ey esîr-i bend-i melâl

Zâhir oldı ki bilmedik³⁸ aslâ
Biz kimiz yâ vezîr-i bî-hemtâ

Cehline itirâf idince o dem
Didiler ey mukîm-i künc-i nedem

Ol gice kim refîk idik pîre
Gelmiş idik anunla bir yire

420 Feth için o tılısm-ı genc-i zeheb
Sûre-i feth okurduk anda o şeb

Hazret-i pîr olup defîne-güşâ
Hem teveccühle eyler idi duâ

Ser-i bostânı (?) idi agamız*
Şimdi oldur vezîr ü paşamız

O gice siz ki itdiniz avdet
Katlinüz emr olundı bî-illet [AÛ 12b]

Olan oldı hele giden gitdi
Seni paşa görünce fark itdi

³⁸ bilmedik] bilmemek, AÛ, MK2.

425 Cümle ahlâkı zışt ü zıdd-ı hüsn
Anılır nâm ile Yimişci Hasan

Biz ki geldik buraya bâ-fermân
Katline hâzır oldı cellâdân [MK2 6a]

Olur isen eger niyâz-pezîr
Zâyi olmasun ol nukûd-ı kesîr*

Bize söyle makâmın altunun
İdelüm şâd rûh-ı mahzûnun

Nezrimüz olsun idelüm hem yâd
Günde bir fâtihayla rûhunı şâd

430 Kahve bâbında cümle yoldaşı
Senün için turur ases başı

Dedeyi bu kelâm-ı rûh-hırâş
Eyledi mest-i câm-ı râh-ı telâş

Didi giryân olup ol iki kese
Çünkü geldik biz âhirîn nefese

Ben o dînârı itmeyüp şâyî'
Eyledüm bir tarîk ile zâyî'

Lîk vardır yanımda iki güher
Her birisi harâc-ı Rûm deger

435 Bend-i şalvara bend idüp anı
Saklar idim o cevher-i cânı [MK1 12a]

Edeb olmasa halk içinde bana
Olur idim burada ukde-güşâ

Birbirine bakup ol iki fakîr
Didiler âkıbet idüp tedbîr

Dede bî-çâre âhir ölmelüdür³⁹
Bunda bu maslahat görülmelüdür

Hande idüp zamâne-i evbâş
Zîr-i lebden didi destinize (?) taş*

440 Kahve küncinde var mı hâcâtı
Meger ola hemân halâ hâlî

Olmasun hem orada cây-ı gurîz
Ben varup ideyim anı temyîz

Zîr ü bâlâ bakup o ter-dâmen
Görmeyüp anda rahne vü revzen

Koyup anda anı emîn oldı
Kendüsi kapuda kemîn oldı

Dede girdi helâya itdi hemân
Bin niyâz-ı derûn u nâle-künân

445 Yur idi akıdup gözi yaşın
Âb-ı çeşmiyle çeşmenin taşın

³⁹ Bundan sonraki 5 beyit AÜ'de yok.

Ol içerde ider temennâyı
Bu tařrada ider takâzâyı*[AÜ 13a]

Sıdk ile kişi eyleyince du'â
Anı lâ-büd kabûl ider mevlâ

Gör kazâyı ki sâkî-i tannâz
Veznle eylerken âleme nâz

İder iken bu resme dil-cûyı
Agdarup bir taraf terâzûyı

450 Olmuş ifrât-ı lutf ile ol mâh
Pertev-endâz-ı bezmgâh-ı sipâh

Bu taraıdan gürûh-ı Bektâşî
Her birisi sezâ-yı sâbâşı

Tîg ber-kef hücûm idüp cümle
Her biri bir gazanfer hamle

İki cânib eyledi bir araya*
Muřt muřta olup yaka yakaya

Gitdi yagmâya cümle bâlâ-pûř
Kef-i sârikda sârik ü pâ-pûř

455 Sen benim keřim ile ben de senin
Süpüri tutdılar kaçan kaçanın

Nâgeh olup bu arada fırsat
Dede bir lubla idüp gaybet [MK1 12b]

Hücreye geldi zâr u dil-haste
Her taraf bend-i havfla beste

Def olunca bu vaka-ı pür-zûr
İki üç sâat eylemişdi mürûr

Didiler oldu kahveye maslûb
Kef-i zulmiyle ol iki mahsûb

460 Olıcak gûş-zed bu güft şinîd
Oldı nakd-i hayâtdan nevmîd

Üç gün üç gice ol felâket-bîn
Eyledi mihnet ile âh u enîn

Tîz irişmek hatar imiş gence
Hoş dimişdür Nizâmî-i Gence [AÜ 13b]

Devlet ân bih ki üft ü hîz buved
Devlet-i tîz rustahîz buved

Âkıbet bir gün⁴⁰ azîz-i şehîd
Oldı rüyâda devlet ile bedîd

465 Tesliyetlerle eyleyüp tebşîr
Didi kim def' olundı hasm-ı kebîr

Bî-hirâsâna eyle azm-i sefer
Bad-ez-în görme renc ü bîm ü keder

Maskat-ı resine azîmet kıl
Leşkeri mihneti hezîmet kıl

⁴⁰ gün] gice, AÜ, MK2.

Eyle var âstâneye rû-mâl
Râh-ı kûşîşde eyleme ihmâl

Tavsiye eyleyüp o kurb u⁴¹ karâr
Bu dahi hâbdan olup bîdâr

470 Kavî-i şeyh ile azm-i râh itdi
Az zamân içre Konya'ya gitdi⁴²

Eyledi ol esîr-i⁴³ renc ü belâ
Menzilin âstân-ı Mevlânâ

Nâil-i feyz-i müstetâb oldı
Mazhar-ı sırr-ı bî-hicâb oldı

Âkıbet itdi âyende devrân*
Zîr-i genc ü migâkda pinhân

⁴¹ u] -ı, AÜ, MK2.

⁴² gitdi] yetdi, AÜ, MK2.

⁴³ esîr-i] serîr-i, AÜ, MK2.